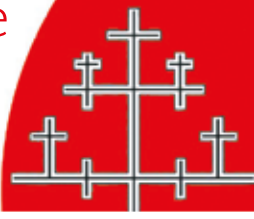

Nr 3 2020

Åarjelsaemien gærhkoepiaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkblad

Daerpies Dierie

**Samiskt perspektiv
i regionsutveckling**

Sid 2

**Mojhtesh Dearnan
nomadskuvleste**

Bielie 14

**Samiske kunst
– en del kirken**

Side 17

Samiskt perspektiv behövs i all samhällsplanering

Samiska perspektiv har saknats på Jämtland-Härjedalens utvecklingsstrategi. När strategin nu ska revideras har stiftelsen Gaaltije getts möjlighet att påverka arbetet.

– Det är ett bevis att de tagit våra synpunkter på allvar, säger Jerker Bexelius, verksamhetschef på Gaaltije.

I ett första steg inbjöds Gaaltije att delta med ett underlag för revideringen. Därmed skapades projektet SamRus, med uppdrag att ge samiska perspektiv på Region Jämtland-Härjedalens utvecklingsstrategi. I januari i år lämnade projektet en rapport till regionen.

STRATEGIER I KONTRAST

Rapporten har rubriken "Hur kan vi utveckla utan att förstöra" och där konstateras bland annat att de strategier som uttrycks i den nuvarande strategin ofta står

Jerker Bexelius, verksamhetschef på Gaaltije, tycker att regionen gett bra respons på stiftelsens inspel. Ett nytt projekt kring utvecklingsstrategin blir fortsättningen.

FOTO: PRIVAT

i kontrast med samiska intressen. Här framhålls även att det är viktigt men inte tillräckligt att synas i styrdokument och planer, innehållet måste också vara relevant.

Vad är viktigast bland de enskilda förslag som läggs fram i SamRus?

– Det är svårt bryta ut enstaka insatser. Det är det stora, grundläggande som är viktigast. Att kunskapen om det samiska perspektivet behöver finnas med i all samhällsplanering, säger Jerker Bexelius.

– Den kunskapen behöver sippa ner i samhällsstrukturen – hos myndigheter, kommuner, företag, allmänhet – som ett sätt att hantera framtiden i den här regionen, fortsätter han.

GAALTJE INBJUDITS

Regionens revideringsarbete fortsätter i höst, efter att en första övergripande vision för samhällsutvecklingen varit ute på remiss. Nu har Gaaltije inbjudits och fått resurser för att delta i ett större projekt, inom arbetet med revideringen.

– Vi har fått bra feedback på

att vårt perspektiv behöver finnas med i helheten, säger Jerker Bexelius.

Vilka steg är det fortsatt som behöver tas?

– Det samiska samhället behöver ventilera sina behov, behöver sätta sig ner tillsammans och diskutera framtidsfrågor, komma överens om vad man tycker att samhällets resurser ska läggas på, menar Jerker Bexelius.

Stiftelsen Gaaltije har tagit hjälp av Marianne Groik, tidigare ordförande i Jijnievaerie sameby, för delar av arbetet med rapporten SamRus. Även kommunerna i regionen och vissa andra organisationer har arbetat med underlag till utvecklingsstrategin.

Samtliga underlag finns att läsa på regionens hemsida.

KAJSA ÅSLIN

Sørsamiske kulturfestivaler bytter år

Annethvert år arrangeres de sørsamiske kulturfestivalene Raasten Rastah og Tjaktjen Tjåanghcoe på henholdsvis Røros og Snåsa. Raasten Rastah skulle egentlig arrangeres denne høsten. Men covid-19 sørget for at festivalen måtte avlyses.

I stedet for å måtte vente til 2022 med ny festival på Røros, bytter festivalene år. Det vil si at Raasten Rastah blir arrangert 30. september til 3. oktober 2021 og at Tjaktjen Tjåanghcoe blir flyttet til 2022. Dette er en god løsning for begge festivaler, mener Toini Bergstrøm, styreleder for Raasten Rastah og arrangørene for Tjaktjen Tjåanghcoe Birgitta Fossum, direktør ved Saemien Sijte og Hanne-Lena Wilks, daglig leder ved Gielem nastedh.

– Det var en tung beslutning å avlyse Raasten Rastah høsten

2020, og vite at det skulle bli to år før vi kunne arrangere festivalen neste gang. Så når muligheten å bytte år kom var det ikke en vanskelig beslutning å ta, sier Toini Bergstrøm.

BYGGEPROSESS PÅ SNÅSA

Saemien Sijte står samtidig midt i en byggeprosess og etterhvert flytting til nytt museumsbygg.

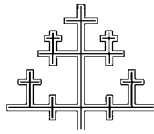
– Det vil være en hektisk periode høsten 2021. Dermed tenkte vi at det hadde vært perfekt for oss å arrangere i åpningsåret for det nye bygget, sier Fossum. Saemien Sijte og Gielem nastedh har pleid å leie lokaler for å få plass til å arrangere høstfestivalen. Fra 2022 vil det meste kunne arrangeres i det nye museumsbygget. Tanken er også at festiva-

len kan være en del av åpningsårets arrangementer. Kai-Rune Hætta er ansatt som koordinator for festivalen. Han sier at de nå vil ha god tid til å videreutvikle og lage en strategi for Tjaktjen Tjåanghcoe. – Med nytt bygg kan vi videreutvikle og skape vekst for høstfestivalen. Det at åpningen av det nye museet og høstfestivalen faller på samme år tror vi vil føre til økt interesse for å delta på både Tjaktjen Tjåanghcoe og for å komme å se på det nye museet, avslutter Hætta.

Velkommen til Raasten Rastah på Røros 30. september til 3. oktober 2021!

KILDE:

PRM AAJEJE/SAEMIENSIJTE.NO

Black lives matter - og gamle heltar i nytt lys

Den valdsame krafta i "Black lives matter"-rørsla i USA har gjort inntrykk på oss. Først og fremst handlar det om uretten mot mørkhuda personar, og som gjer ei slik rørslle både forståeleg og nødvendig.

Vi treng ikkje tenka at dette berre er eit fenomen i USA. Det er god grunn til å sjå på våre eigne samfunn. "Black lives matter" handlar ikkje om at andre sine liv ikkje er viktige, men vi treng å sei høgt at denne gruppa blir nedvurdert. Og det er ikkje rett. Vi kjenner det så alt for godt frå nedvurderinga av samisk liv, kultur og tradisjon. Så sjå gjerne rundt deg. Kven er det her som ikkje blir rekna fullt ut med der du er? Dei "matter", dei er òg betydningsfulle.

Dei massive demonstrasjo-

"Det er viktig, sunt og godt å ta ein slik samtale med revurdering av gamle heltar."

nane har òg fått valdelege utslag. Oppdemd frustrasjon og fortviling over mange år kan vera ei forklaring på det, men vald løysar ingen problem. Det vi òg har sett er at statuar har blitt eit mål for protestane. Statuar av dei har vore sett på som viktige personar har blitt reve ned av folk som har fokusert på dei som slavehandlarar og undertrykkarar.

EGEDE OG VON WESTEN

På Grønland har det blitt fremja ønskje om å ta ned statuen av

Hans Egede – "Grønlands apostel". Nå har folkeavstemming og lokale styresmakter sagt at statuen blir ståande, men det kan vera god grunn til å sjå på historia i nytt lys. I Nidaros domkirke vart plaketten for Thomas von Westen flytta bort frå staden der det samiske vart oppretta. Verken Egede eller von Westen har ein uproblematisk historie opp mot folket dei var apostlar for, eller utsendingar. Dei var forkjemparar for språket. Det lokale språket måtte og skule brukast. Men dei var, for å sei det forsiktig, ganske lite kultursensitive, for å bruka eit moderne uttrykk. Men var dei meir eller mindre brutale enn andre i si samtid?

NY TID, NY VURDERING

Ei tilsvarande framferd i vår tid vil møta rettmessig fordøm-

melse. Ut frå deira tid kan det kanskje vera grunn til å ha dei på sokkel, men kanskje berre ein liten ein. Det er viktig, sunt og godt å ta ein slik samtale med revurdering av gamle heltar. Og om dei skal fortsatt stå på soklar og vera like visuelt synlege i bygd og by, så kan vi gjerne la forteljinga endra seg. Forteljingar blir forstått ulikt til ulike tider. Om dei var heltar ein gong, for nokon, kan vi utvida forteljinga så fleire kan kjenna seg igjen. Det kan òg bety at dei må flyttast til meir beskjedne plasseringar. Vi har kanskje andre vi vil ha opp på sokkel i dag?

EINAR SØRLID BONDEVIK

Offisiell ursäkt från Svenska kyrkan 2021

Svenska kyrkan har verkat i samisk kontext och på samiska sedan medeltiden men idag vet vi också att Svenska kyrkan bidragit till förtryck, försvenskning och kolonisering av det samiska folket.

Det finns idag ett tydligt försöningsperspektiv i Svenska kyrkans arbete med samiska frågor som till exempel vid framtagandet av *Vitboken* och *Nomadskoleboken*, översättningar av Svenska

kyrkans böcker till samiska eller kring frågan om repatriering av mänskliga samiska kvarlevor.

I *Vitboken* skriver ärkebiskop Antje Jackelén att det inte är möjligt att nå fram till upprättelse och försoning utan att granska tidigare orättvisor. Tidigare oförrätter går inte att göras ogjorda men det går att lära av tidigare generationers misstag.

ÄRKEBISKOPEN ÖNSKAR SAMTAL

Kyrkostyrelsens arbetsutskott,

med ärkebiskopen som ordförande, vill nu visa att de tar på allvar det faktum att Svenska kyrkan varit del i ett förtryck, försvenskning och kolonisering, genom en officiell ursäkt till det samiska folket. Kyrkostyrelsens arbetsutskott, har efter överläggning med Samiska rådet i Svenska kyrkan, beslutat att verka för att en officiell ursäkt ska framföras till det samiska folket vid kyrkomötets öppnande i Uppsala domkyrka 2021.

För att det samiska folket ska komma till tals innan ursäkten framförs så kommer ärkebiskopen att bjuda in flertalet samiska organisationer till samtal. Att återupprätta relationen samt att nå försoning är en lång process och i slutänden är det bara det samiska folket som kan avgöra när och om försoning går att nå.

LISBETH HOTTI

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Första sidan:

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jih daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker

Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jih gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Kan vi se gamle helter i nytt lys? Både mennesker og guddommer? Bildet er en detalj av et kunstverket utført av Lars Levi Sunna. Et møte mellom samisk og kristen tro og tradisjon.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK

Öppnare klimat, trots fortsatt vandalism

Våren 2019 dömdes två tonåringar till 40 respektive 30 timmars ungdomstjänst av Hovrätten för Övre Norrland för den omfattande skadegörelsen mot samevistet på Gammplatsen i Lycksele, våren 2018. I tillägg till ungdomstjänst fick de två ungdomarna betala ett solidariskt skadestånd till sameföreningen på 60,000 kronor. Skadeståndet ska täcka en del av de restaureringskostnader som uppkommit efter att en torvkåta, flera mindre byggnader samt den skolbyggnad från 1800-talet som används som samegård blivit utsatta för skadegörelse.

Domen föll efter år av återkommande vandalism mot samiska byggnader runt om i Sverige som i sin tur eskalerade efter att Länsstyrelsen brände ned Anita Gimvalls torvkåta i Stenträsket, våren 2018.

I Lycksele har domen, tillsammans med det omfattande försoningsarbete som inleddes inför återbördandet av 25 samiska kranier hösten 2019, lett till ett öppnare klimat, och ett tydligare ställningstagande mot rasism inom kommunen, även om mycket arbete fortfarande kvarstår att göra.

POSITIVA BIDRAG LOKALT

Vid öppna möten med lokalbefolkningen har ofta frågor om hur man kan bidra till att renovera vistet lyfts, för att därigenom skapa en större förståelse för samisk kultur. Antalet elever som läser något samiskt språk i Lycksele ökar för varje år, och när kommunen tog fram en ny grafisk profil utgick man ifrån en torvkåta, för att signalera att det samiska är en ständigt närvarande del i kommunen.

Under sommaren 2019 och 2020 har sameslöjdaren Kay Isaksson varit anställd för att renovera vistet, och femmorna på grundskolorna inom kom-

Från Gammplatsen, Lycksele.

munen har varje vår och höst sedan 2018 haft återkommande kultur dagar på Gammplatsen för att skapa en förståelse och stolthet för områdets gemensamma kulturarv.

FORTSATT SKADEGÖRELSE

Samtidigt har skadegörelsen mot samiska byggnader fortsatt runt om i landet, och hoten mot samer har ökat markant sedan Högsta domstolen gav samebyn Girjas rätt mot staten i frågan om vem som har rätt att förvalta jakten och fisket på samebyns marker.

I februari hittades flera soppåsar med rester från tjuvslaktade och skadeskjutna renar utspridda i byar på Girjas vinterbetesmarker, och renskötare i närområdet har fått utstå både rasistiska påhopp och direkta mordhot.

Under sommaren vandaliserades även en renvaktarstuga i

Gåbbdålusspe, på Unna Tjerusj marker, och i juli skadesköts en ren tillhörande Muonio sameby med en pil från en armborst. Trots att det finns rasistiska undertoner bakom brotten kategoriseras de sällan som hatbrott, och många förundersökningar läggs ner direkt, vilket leder till en känsla av misstro gentemot rättsväsendet och vanmakt hos de som drabbas av brotten.

INTE ALLA FÖRSTÅR

Trots att Lycksele märkt av en stor, positiv attitydförändring kring samiska frågor sedan återbördandet i augusti 2019 utsattes stora delar av Gammplatsen för skadegörelse på nytt i början av sommaren.

– Den 14 juni slog någon, eller några sönder ett tiotal rutor på entréhuset, så att de kunde ta sig in i byggnaden. Väl inne har de stoppat igen handfatet och toaletten, och sedan skruvat på

vattnet, vilket lett till omfattande vattenskador på huset. Även andra byggnader inne på området utsattes för skadegörelse, säger Mikael Jakobsson, ordförande i Liksjuon Sámienssiäbrrie, tillika antikvarie på Skogsmuseet.

Mikael Jakobsson säger att det har varit lugnt på området sedan skadegörelsen på samevistet våren 2018. Han tror inte att försommarens skadegörelse, till skillnad mot skadegörelsen 2018, riktade sig specifikt mot samer, eftersom entréhuset delas av flera olika föreningar på Gammplatsen.

– Samtidigt visar denna vandalism att det fortfarande finns folk som har svårt att förstå det kulturella och sociala värdet i en plats där flera kultururs historia och nutid får utrymme att synas på ett positivt sätt, säger Jakobsson.

TEXT OCH FOTO: JOHAN SANDBERG MCGUINNE

FOTO: PRIVAT

- Snakk til oss!

– Det er mye bedre å bli snakket til og med enn å bli snakket om, sier Ramona Kappfjell Sørfjell (til venstre) og Aina-Sööfe Gaebpien-Njaita.

Galleria kunstfestival i Mosjøen presenterer seg som en arena for mangfoldet av visuelle kunstuttrykk og skal formidle impulser fra den internasjonale kunstverden og samtidig gi plass til den folkelige kunstinteressens. Festivalen har blitt arrangert i snart 15 år, og samisk kunst er også en del av festivalen. I år kunne man blant annet følge Gielejaenoen baalka/Språk-elvas sti i Mosjøens gamle del i Nergato, parallelt med Sjøgato, hovedgata i den gamle delen av Mosjøen. Ramona Kappfjell Sørfjell (22) og Aina-Sööfe Gaebpien-Njaita (15) var to av de som bidro på språkstien.

Hva er en Språksti?

– Språksti er en sti der du kan gå og lytte til forskjellige opptak av sørsamisk tale, som en språkduj. Noe av det er gamle joiker, men det er også samtaler om helt hverdagslige ting. Det er både gamle og nye opptak, og yngre og eldre folk som prater, forklarer Ramona.

– I enkelte av opptakene er det mest enkeltord som blir gjentatt, forteller Aina-Sööfe. Selv er hverken hun eller Ramona med på opptakene, men de kjenner igjen stemmene på en del.

JOIK OG GUIDING

Språkstien hadde premiere i fjor, men var i år utvidet med flere plakater i Sjøgato. Plaktane viser for-

tellingen om samene i Mosjøen. For eksempel var det sameskole i Sjøgato, men fortellingene er lite kjent for folk, også for den samiske befolkningen.

På selve åpningen av Språkstien deltok både Aina-Sööfe og Ramona med joik. Ramona var også en av talerne ved åpningen i tillegg til at hun hadde oppdrag med å være guide langs stien like etterpå.

KAFÉSAMTALE

Men de hadde også et annet oppdrag. Den senere tid har det "kokt" litt i Mosjøen med debatten rundt vindkraftverket som er under bygging i reindriftsområde samtidig som det blir rettslig prøvet. I den forbindelse har man opplevelsen av at det blir snakket en del om samer rundt kafébordene i byen, men man snakker ikke så mye til eller med de det gjelder.

– Vi satt på kafé, på Kulturverkstedet, med plakaten Saemesth monnese – Snakk til oss, forteller Ramona.

– Vi satt i gåptoe for å vise at vi faktisk er samer her, fortsetter Aina-Sööfe som var litt spent på om noen ville sette seg ned og snakke med dem og hva de eventuelt ville komme til å si.

– Men det ble en hyggelig opplevelse, det var spørsmål om gapta, og familie og hvordan det er å være samisk nå. Ordføreren var der litt og presten satt der en stund. Vi hadde forresten gjort avtale med

presten så vi ikke skulle bli sittende alene hele tiden, avslører Aina-Sööfe.

– Da ble det flere som kom bort til oss og fortsatte praten. Det rare var at det nesten bare var folk som ikke opprinnelig er fra Mosjøen som ville prate med oss, sier Aina-Sööfe.

Ramona supplerer:

– Det oppleves som at lokalbefolkningen har bestemt seg for hvordan samer er. Spørsmålene man får handler om hvor mange rein man har, og forventningene er at vi drikker mye.

– Området virker som det har vært stengt for samer. Vi er utelatt fra fortellingen om området, sier Aina-Sööfe.

USIKRE PÅ REAKSJONER

Selv kan de oppleve usikkerhet rundt det å gå i gapta og slik vise seg som samer. I oppvekst og klassemiljø der man kjenner hverandre har det vært greit. Andre steder har de noen ganger opplevd å bli sett litt rart på og fått noen

kommentarer. Men like mye er det en frykt eller bekymring for hva man kan få av kommentarer eller reaksjoner.

– Noen synes det er for vanskelig å vise seg som same, og har trukket seg bort av den grunn, forteller Aina-Sööfe.

– Andre har fortalt om negative kommentarer og lite hyggelige opplevelser, og da kan man bli litt bekymret for å komme ut for slikt selv, sier Ramona før hun fortsetter:

– Men så er det ofte at folk også gir positive kommentarer. Det kan være de sier jeg har fin gåptoe. Men om de vil ta bilde, vil jeg at vi skal prate sammen først.

– Ja, vi er ikke på utstilling, men vi vil gjerne prate sammen med folk, sier Aina-Sööfe.

Og til neste år? Ja, kanskje blir det språksti og mer til under Galleria i Mosjøen. Det forelå flere planer som i år ikke lot seg gjennomføre på grunn av pandemien.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Fakta

Språk-elvas sti/Gielejaenoen baalka

Et auditivt, innovativt og pedagogisk språk-prosjekt som har til hensikt å inkludere, inspirere og utvikle et språk på en ny og kreativ måte. Ide og konseptutvikling av:

Innsamling, samtaler og opptak av Ada Einmo J.

Klipp, redigering og kunstnerisk tilrettelegging av Johan Sara.

Nye Samiske veivisere er offentliggjort

Fredag kveld, 24.07.2020, i Márkomeannu sitt samisk festivalhelg i Oslo, SALT, ble de nye samiske veiviserne offentliggjort.

Tre jenter og en gutt er nå valgt til å reise i hele Norge for å fortelle om samisk kultur, historie og hvordan det er å være samisk ungdom i dag. De er det 17. kullet og skal holde foredrag for skoler i skoleåret 2020/2021.

De nye veiviserne er Elle Rávdná Nákkäläjäarvi (19) fra Kautokeino, Mirja Cicilia Andersson Renander (18) fra Nerskogen i Rennebu, Lemet Johanas Nystad (21) fra Karasjok og Vibeke Persen (21) fra Holmesund i Tana.

Jeg gleder meg masse til å ta fatt på året og er klar for det det har å by på, sier den nyvalgte veiviseren Vibeke Persen fornøyd.

STOLT HØGSKOLE

Samisk høgskole har ansvaret for veiviserordningen. Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) finansierer ordningen. Veiviserne tar studiet «Samisk kultur- og samfunns-kunnskap» ved Samisk høgskole. De får 60 studiepoeng og får tildelt studiestipend. De besøker skoler og andre ungdomsarenaer i Norge.

Rektor ved Samisk høgskole Laila Susanne Vars overrakk guksier som gave fra høgskolen til alle de nye veiviserne. Dermed er de nye veiviserne klar for å fortelle om den samiske kulturen også over en kaffekopp.

Samisk høgskole er veldig stolt

Dellie maaje dejtie orre saemien tsieglide bæjhkoehamme! Doh orre saemien tsieglh leah Lemet Johanas Nystad Karasjohkeste, Mirja Cicilia Andersson Renander Nerskogenistie, Elle Rávdná Nákkäläjäarvi Guovdageaidnuste jih Vibeke Persen Deatnuste. Bæjhkoehimmie lij Oslosne snjaltjen 24.b. Jijnjh læhkoeh gaajhkesidie jih jijnjh læhkoeh barkojne!

over å kunne offentliggjøre hvem som er blitt valgt ut som Samiske veivisere for det neste året. Veiviserordningen gir ungdom over hele landet økt kunnskap om samer, samiske samfunn og om samisk kultur. Økt kunnskap er nøkkelen til å bekjempe fordommer, hatytringer og hets mot samer. Disse ungdommene har en viktig jobb foran seg og vi på Samisk høgskole vil sørge for at de kan utføre sitt oppdrag på en god måte, til tross for at sam-

funnet fortsatt er preget av pandemien og dette også vil påvirke veiviserens hverdag, sier rektor ved Samisk høgskole, Laila Susanne Vars.

VIKTIG ORDNING

Statssekretær fra Kunnskapsdepartementet Anja Johansen sier dette er en viktig ordning.

Samer er en del av Norge og det er viktig at norsk ungdom får kunnskap om samer og samisk kultur slik at vi kan bekjempe

fordommer og negative holdninger, sa statssekretær Anja Johansen fra Kunnskapsdepartementet da hun holdt tale til veiviserne i offentliggjoringen.

Du kan følge veiviserne på nett og Snapchat. Se nettsiden samiskeveivisere.no

**PRIESSEBIEVNESE:
SAEMIEN TSIEGLH
PRM: SAMISKE VEIVISERE**

Liker du puslespill?

Nå kan du pusle forside eller omslag til 38 av bøkene som er utgitt på sørsamisk. Puslespillene er beregnet på de yngste, med vanskelighetsgrad fra 9 til 70 deler, men det kan også være moro for de som er eldre. Puslingen forgår på nettsida www.jigsawplanet.com/bokmorten/maanagaerja. Det er Morten Haugen Olsen ved Trøndelag fylkesbibliotek som står bak dette.

**Skjermdump
fra puslespillene på internett.**

Sommervarmen var på besøk, og bading var populært.

Konfirmantleir på nye trakter

Sommerens konfirmantleir i regi av Saemien Åålmege ble ikke som opprinnelig planlagt. Det var ikke mulig å invitere familier til stor konfirmasjonsfeiring når man skulle ivareta smittehensyn. Men det ble en trivelig leir på Terråk i Bindal kommune likevel! Og vi håper det er mulig å ta igjen storsamlingen neste sommer.

Løsningen for Saemien Åålmege ble å invitere også neste års konfirmanter med på en litt forkortet sommerleir på Terråk der vi også opprinnelig hadde tenkt å være. I mye godt vær – og noe regn – var vi samlet 8 ungdommer og ledere til undervisning, opplevelse og gudstjeneste. Gudstjenesten var i samarbeid med menigheten lokalt og var en samisk-norsk gudstjeneste, kanskje den første i Vassås kirke. Den ble for øvrig strømmet av menigheten så foreldre og andre kunne ta del i den der de oppholdt seg.

En viktig del av Saemien Åål-

mege samlinger er å bli kjent med stedet vi er på. Det fikk vi gjennom besøk hos båtbyggerne Jann og Erling Alsli, lokal kirkehistorie og kulturminneandring på Vassås. Det samiske nærværet både i eldre tid og i nåtid ble også belyst. Selv om konfirmantene kom fra ulike steder var det flere som hadde tilknytning til området.

KONFIRMERES LOKALT

Mange av konfirmantene følger konfirmantopplegg både i sin lokale menighet og hos Saemien Åålmege. Vanligvis har de sin konfirmasjonsgudstjeneste i løpet av våren, men som for resten av landet vil det bli i løpet av høsten for årets kull, født 2005. De blir likevel invitert til å delta på samlingen og forbønnshandlingen i konfirmasjonsgudstjenesten vi forhåpentligvis kan ha sommeren 2021.

TEKST OG FOTO:
EINAR SØRLID BONDEVIK,
PREST I SØRSAMISK OMRÅDE

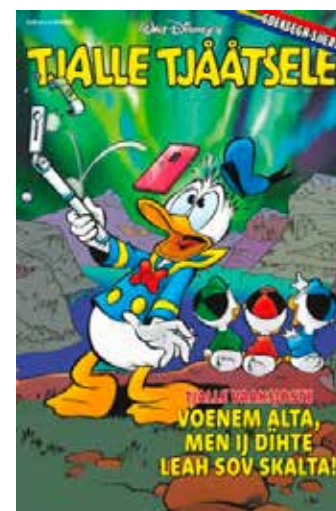

Erling og Jann Alsli forteller om Nordlandsbåten for en lydhør og interessert konfirmantgruppe.

Kjenner du Tjalle Tjååtsele?

Sannsynligvis gjør du det, men da under navnet Donald Duck/Kalle Anka. Nå er det gitt ut en spesialutgave som blir publisert på både nord-, lule- og sørsamisk. Og på sørsamisk heter han altså Tjalle Tjååtsele.

Om du har lyst til å lese, men ikke finner bladet i en butikk eller på et bibliotek nær deg, kan bladet bestilles hos forlaget på nettadressen serie.no.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Mer enn et yrke

Hun rekker avtalen mellom arbeid på legekantoret og et møte med politikere. Og vi møtes på smitte-sikker avstand – videosamtale over internett.

– Det ble en ny hverdag da pandemien kom med arbeid både natt og dag. Det ble en svært krevende tid, sier kommuneoverlege på Røros, Anne Lájlá Westerfjell Kalstad.

Krevende tider har Anne Lájlá prøvd før. Hun liker utfordringer. Sammen med en kamerat krysset hun Grønland i 2005. Ekspedisjonen kalte de "I Samuel Balto og Ole Ravnas fotspor".

– Jeg studerte friluftsliv i Alta, og leste en bok om Fridtjof Nansen. Der stod det en halv setning om disse to samene som Nansen hadde med seg på ekspedisjonen. De reddet livet til Nansen med sin kunnskap og utstyret de hadde med. Vår tur ble til for å hedre disse. Det har vært mange samer med på norske polarekspedisjoner, men de blir bare så vidt nevnt i bøkene om de norske polarheltene, forteller hun engasjert. Hennes egne opplevelser og erfaringer fra ekspedisjonen har hun også tatt med seg videre. Uvær, brefall og andre utfordringer satte krefter og utholdenhet på prøve.

– Man klarer mye mer enn man tror. Man aner ikke hva man kan når man sitter i sofaen, sier Anne Lájlá. Dette bruker hun også i arbeidet, og vil gjerne hjelpe pasienter til å se muligheter, lete etter det friske og ikke bare se på sykdommen.

AKTIV "UTELIV"

Hun hadde gått mye på ski før ekspedisjonen over Grønland. På videregående gikk hun langrennslinja i Nordreisa, og gikk aktivt frem til hun var 20 år. Etter det har det blitt mange turer, gjerne lange, inkludert noen utgaver av Vasaloppet. Det er en interesse hun deler med sin mann, Haldalinen Jon Bjørgård.

Anne Lájlá og familien tilbringer mye tid sammen ute. Her på skitur med, fra venstre, Elle Johanne (7), Anne Lájlá, Anne Kajsa Gunelie (5), en hvilende og usynlig Jávva Mathias Lemet og samboeren Jon.

FOTO: PRIVAT

– Vi er glade i å gå på ski, og glade i å være ute, hele familien. I vinter satte vi opp lavvo på fjellet og fikk tilbrakt mye tid der selv om vi måtte være hjemme på Røros, forteller Anne Lájlá. Familien er mye ute, nyter naturen med bærplukking og isfiske, prøver å leve enkelt og uten stress. De lager seg muligheter, og reiser gjerne til Guovdageidnu/Kautokeino. Det er blant annet for at de tre barna, Jávva Mathias Lemet på 9 år, Elle Johanne på 7 år og Anne Kajsa Gunelie på 5 år, skal ha kontakt med et språkmiljø og kultur Anne Lájlá selv vokste opp med.

NORD OG SØR

Anne Lájlá vokste opp i Guovdageidnu der foreldrene hadde bosatt seg. Foreldrene kom fra Namsskogan og Guovdageidnu og ønsket at barna skulle vokse opp i et samisk miljø. Så hun vokste opp blant en majoritet som var

samisk og samisktalende. Språket ble brukt på butikken, på skolen og med klassekamerater og man hadde lærebøker på nordsamisk. Nordsamisk ble hennes morsmål, i tillegg til norsk. Men hun hørte også noe sørsamisk i oppveksten, både i Guovdageidnu og på Namsskogan.

– Vi tilbrakte somrene på Namsskogan hos min aahka (bestemor) og aajja (bestefar). Senere har jeg lært noe mer sørsamisk. Barna har gått i Svaale, den samiske avdeling i barnehagen på Røros, og har både sørsamisk, nordsamisk og norsk på skolen, sier Anne Lájlá.

Det er tydelig hun vil bringe språk og kultur videre til barna. Men har hun selv noen forbilder, noen hun ser opp til? Svaret kommer ganske kjapt.

– Mor, aahku, generasjonen som har gått foran oss. De har gjort viktige valg for meg og oss som kommer etter. De har lært

oss selvstendighet. Det er også en viktig verdi i det samiske samfunnet å lære av den eldre generasjonen, sier Anne Lájlá.

KALT TIL VIRKE

Et annet forbilde er kanskje nå avdøde Ole Mathis Hetta. På et møte i Samisk legeförening sa han følgende til Anne Lájlá: "Sørsamisk området er ditt ansvar."

– Var det en utnevning du fikk, et kall?

– Ja, kanskje det. Jeg har alltid brenn for samisk helse. Men jeg kjente sterkt på det da Ole Mathis sa dette til meg, så jeg har tatt det på alvor, sier en ettertenksom kommuneoverlege på Røros som også er i styret for sørsamisk helsenettverk. Et nettverk med et godt og aktivt styre ifølge Anne Lájlá.

IMPONERT AV MILJØET

Hun er også imponert av det sørsamiske samfunnet.

– Her har man måttet kjempe mye for barns rettigheter og opplæring, helsetjenester og reindriftnas beiterett. Men man har greidd å bevare sin samiske identitet, og det har jeg stor respekt for, forteller hun. Og nå har hun selv glede av dette. Hun studerte medisin i Tromsø og hadde sin turnustjeneste på St. Olavs hospital i Trondheim. Men det var Jon som gjorde at hun ble kjent med Røros-området. Da så hun at det også var et aktivt samisk miljø der.

– Det har vært en del brytninger mellom det norske og samiske miljøet i Røros-traktene. Hva tenker du om det?

– Det er veldig meningsfylt å arbeide som lege, sier kommuneoverlege i Røros, **Ánne Lájlá Westerfjell Kalstad**.

FOTO: PRIVAT

Hun bruker litt tid før hun svarer.

– Jeg har opplevd at det har blitt større forståelse. Det samiske har fått en større anerkjennelse og har blomstret de siste åra. Kommunen gjør en god jobb, så det er en god utvikling. I min første tid på Røros opplevde jeg også et lite kultursjokk. Folk veksla mellom å være i det norske og i det samiske. Først tenkte jeg det var litt rart, men nå er jeg mer imponert, forteller Ánne Lájlá.

HELSE PÅ SAMISK

Men hva er så hennes store hjer-tesak? Samtalen beveger seg stadig innom hennes virke som lege. Det er mer enn et yrke. Hun kunne også ha studert språk eller samfunnsvitenskap, men det ble medisinstudier. Det var et kre-

vende studium, men hun anbefaler det gjerne til andre. Hun vet også at rekruttering, både av samiske og norske ungdommer, er viktig, selv om det er en spesiell mangel på samisk helsepersonell.

– Det er veldig meningsfylt å arbeide som lege. Det er givende utover selve arbeidet. Det er gir meg selv noe, men er også viktig for andre mennesker og for samfunnet. Akkurat nå bygger vi opp et samisk helseteam. Sør-samisk helsenettverk har jobbet aktivt med prosjektet, og det er Røros kommune og St. Olavs hospital som vil ansvarlige drive, forteller Ánne Lájlá.

Hun har også vært på den andre siden av helsevesenet. For noen år siden fikk hun konstatert brystkreft og måtte selv få medisinsk behandling.

– Det var rart å være pasient, men hadde stor tiltro til helsevesenet. Jeg fikk beskjed om at dette kunne behandles, og jeg er kureret nå. Men jeg savnet behandlere som kjente samisk kultur. Da slipper man å forklare seg. Det er også ulike måter å uttrykke seg på, sier hun og forteller at hun selv opplevde misforståelser av den grunn.

– Samer har mindre tillit til helsepersonell fordi man ikke blir forstått. Det må vi få orden på, slår hun fast.

SMITTEVERN OG LANDEGRENSER

Det er mange saker hun må få orden på. Som kommuneoverlege har hun ansvar for smittevernet i kommunen. Men med god kjennskap til det samiske miljøet ser hun også at smittevernet rammer familier og miljø

ulikt. Samiske familier har både opphav og arbeid på begge sider av den norsk-svenske grensa.

– Det samiske samfunnet er vant til å krysse landegrensene. Så er det ulik smittesituasjon i Norge og Sverige, men lovverket skal ikke ramme det samiske samfunnet. Vi har sagt fra til norske helsemyndigheter og arbeider også med spørsmålet gjennom Samisk helsenettverk.

– Det er mye å arbeide med, men blir det for mye?

– Jeg har aldri ønsket meg lettere ryggsekk, men sterkere rygg, sier Ánne Lájlá Westerfjell Kalstad før hun må avslutte samtalen. Hun skal videre i et møte. Denne gang med politikere. Der skal hun snakke om, ja riktig: Samisk helse.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Giedtesne - I reingjerdet

– Det kjennes ikke bra når vi ikke kan hilse på venner, drikke kaffe og kjenne på reinkalvens myke mule i reingjerdet, skriver Anne-Grethe Leine Bientie i dette diktet.

Giedtesne bovtsh jih båtsoe-voelph.
 Korona-sohte jáhta – ij gie daejrieh gogkoe.
 Ij goh daan jaepien giedtesne goh öövtebe jaepiej.
 Ibie daan jaepien áadtjoeh voelpide buarastehtedh.
 Ibie daan jaepien áadtjoeh voelpigujmie prihtjegem jovkedh.
 Ibie daan jaepien áadtjoeh miesiej myövkhkes njuenieh damtedh.
 Náake domtoe.

27.07.2020 ANNE-GRETHER LEINE BIENTIE

Endringer i årets aktiviteter i Saemien Åålmege 2020

Året 2020 har ikke gått som planlagt. Flere arrangement har på grunn av Covid-19 blitt utsatt eller flyttet fremover i tid.

Årets seniortreff på Helgeland og årets treff "Aahketjh jih aajjetjh" på Majavatn måtte utsettes. Konfirmantene hos Saemien Åålmege har også fått et annerledes år. Årets store allsamiske konfirmantleir i mars ble avlyst. Den avsluttende konfirmantleiren med konfirmasjon som var planlagt på Ter-råk i august måtte reduseres til en konfirmantleir uten avsluttende konfirmasjonsgudstjeneste.

KONFIRMASJON NESTE SOMMER
 Årets konfirmanter vil få tilbud om å delta på leir og følge konfirmantundervisningen sammen med konfirmantene 2020/2021. Saemien Åålmege vil da arrangere den avsluttende konfirmasjonsleiren og konfirmasjon for begge årskullene på Finsås, Snåsa 2.-8. august 2021.

SNÅSA-JUBILEUM
 2020 feirer Snåsa kirke 800/150-års jubileum. Som en del av mar-

keringen arrangerer Saemien Sijte et seminar som skal drøfte kirken og samenes kontakter og relasjoner opp gjennom historien. Seminaret er planlagt til 21. oktober 2020 og gjennomføres i samarbeid med Snåsa kommune, enhet for samisk språk og kultur og Saemien Åålmege.

FAMILIESAMLING OG KIRKEBOK
 Saemien Åålmegeaerie har avgjort at den årlige familiesamlingen som arrangeres i november i Trondheim flyttes til 19.-21.mars 2021. Utdelingen av Mijjen gærhkoegærja til våre 4-åringer vil derfor flyttes til mars 2021.

VISITAS
 I løpet av 2021 vil det være visitas for Saemien Åålmege og som en del av visitasen vil Biskop Herborg Finnset delta på noen av Saemien Åålmege sine årlige arrangement i 2021.

MONICA KAPPFJELL, DAGLIG LEDER I SAEMIEN ÅÁLMEGE

Medisinplanter i sørsamisk område!

Maja Kristine Jáma står bak et nytt hefte om planter til medisinsk bruk. Med seg i prosjektet har hun hatt kollegiet ved Grong videregående skole, Aajege og kilder i Fovsen njaarke sijte, der Jáma hører til.

Heftet er skrevet på sørsamisk, og tar for seg tradisjonell sørsamisk kunnskap om medisinplanter. Her kan man lese om hvilke planter som kan brukes, hvor man finner plantene og hvordan man sanker og tar vare på plantene, alt i tråd med sørsamisk tradisjon.

Heftet har også noen oppgaver, ordlister og en samlet oversikt over plantene og bruken av dem.

Heftet gis ut digitalt på i pdf-

format, og kan skrives ut fra aajege.no.

KILDE:
AAJEGE.NO BEARBEIDING:
EINAR SØRLID BONDEVIK

Illustrasjon av foajéen i det nye Saemien Sijte.

Nybygget for Saemien Sijte reiser seg

Om du har kjørt veien mellom Snåsa sentrum og E6 i sommer, har du lagt sikkert lagt merke til vegen som har blir bygget ut mot Horjemstangen. Det er veien ut til Saemien Sijtes nybygg som skal bli innflyttingsklart til årsskiftet 2021/2022. Nå har konstruksjonen av selve bygningene ute på tangen også kommet i

gang. Grunnmuren ble satt opp sist i august, og arbeidet går stadig framover. Statsbygg står for byggingen for Saemien Sijte på oppdrag fra Kulturdepartementet.

For ferske oppdateringer av prosessen kan man følge med på Facebook-sida Nytt bygg for Saemien Sijte.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Bierna Leine Bientie, jarkoestæjja; Einar Sørliid Bondevik, «teologisk konsulent», Nils Arvid Westerfjell, lohki, Meerke Krihke Leine Bientie, jarkoestæjja, Hans-Olav Mørk, Nöörjen Bijpelesiebrie, Irene Dorra, lohki. Gaajhkesh jijtsh gåetine tjaahkan gosse gaskeviermesne ektesne Leah.

SKJERM DUMP: EINAR SØRLID BONDEVIK

Bijpele-tjåanghko gaskeviermesne

Hans Olav Mørk, Nöörjen Bijpelesiebrie, sæjhta govledh maam almetjh ussjedieh teksti bijre mah dælie jarkoestovveme. Aelhkie gaskeviermesne tjåanghkenidh. Sæjhta såemiesidie gihjtjedh mejtie sijhtieh gaskeviermesne gaavnesjidh jih bijpele-teksth lohkedh. Hijven numhtie ektesne årrodh gosse korona-sohte jáhta. Gosse gaskeviermesne gaavnesjeh, delle almetjh Sveerjen luvhtie aaj maehtieh bæteth.

Hans-Olav Mørk såemiesidie tjåanghkose

bööreme. Voestes æjkien dellie Nils Arvid Westerfjell jih Irene Dorra meehtigan bijpelteksth lohkedh jarkoestæjjajgumie ektesne. Voestes tekste tjelmehts ålman bijre jih guktie Jeesuse dam starnedehti.

– Gosse lohkem almetje «tjelmeht lij», dellie manne ussjedem ålman ij naan tjelmieh. Aajve ræjkieh gusnie dah tjelmieh edtjin årrodh. Jis jiehtebe almetje «tjelmehts lij», dellie guarkbe almetje idtji vuejnied, Næjla soptese.

– Joekoen vihkele mijjese govledh maam dijeh ussjede, jarkoestæjja Meerke Krihke jeahta.

KILDE: NRK.NO

Ber retten stanse vindkraft i Vefsn

Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt har stevnet staten ved Olje- og energidepartementet (OED) for retten. Det gjør de med bakgrunn i at departementet har gitt klarsignal for oppstart av utbygginga før alle konsesjonsvilkår er oppfylt.

Tingretten vil først ta stilling til kravet om midlertidig stans i anleggsarbeidet. Denne saken vil bli behandlet i uke 39. Deretter vil reinbeitedistriktet levere sitt hovedsøksmål.

KILDE: HELG.NO

Sammendrag

Bibel-samling på internett

Hans Olav Mørk, Det norske Bibelselskap, ønsker tilbakemelding fra eksterne lesere. Det er enkelt å samles til på internett. Da kan deltakerne

sitte hjemme og delta. Det passer bra i en tid med koronasmitte. På den første samlingen på nettet, kunne Nils Arvid Wes-

terfjell og Irene Dorra delta sammen med oversetterne. De kom med flere nyttige innspill.

BIERNA LEINE BIENTIE

Samerådet med fakta-ark om samiske land-rettigheter

Gruvedrift og fossilfri energiproduksjon blir regnet som to av nøklene til et samfunn med langt mindre utslipp av klimagasser enn i dag. Gjennom gruvedriften får man tilgang til nødvendige mineraler for blant annet batteriproduksjon.

Imidlertid er verken gruvedrift eller energiproduksjon uten negative konsekvenser for natur og miljø, og det er kanskje særlig utfordrende i samiske reindriftsområder. For å belyse dette har Samerådet blant annet utformet

et fakta-ark med midler fra EUs Hav og fiskerifond. Fakta-arket er tilgjengelig på engelsk på nettsida Saamicouncil.net

Samerådet har i juni uttrykt bekymringen for gruvedrift på samiske områder i nord-vest ved Enontekiö. Der har det neder-

landsk-eide selskapet Akkerman Finland Oy har fått tillatelse til arbeid på samiske områder. Innvingingen fra Samerådet går ut på at reindriftsutøverne og det samiske samfunnet ifølge finsk mineral-lovgivning ikke har selvstendig rett til verken informasjon om arbeid i området, eller klage på vedtak som er fattet. En slik lovgivning er ikke i tråd med FN's urfolksdeklarasjon ifølge Samerådet.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Bli med på jubileumsseminar om samer, tro og kirke!

Snåsa kirke feirer i 2020, 800/150-års jubileum. Den eldste delen av kirka ble bygd på 1200-tallet. I 1860-årene ble den bygd på, og 1. juli 1870 ble den kirka vi ser i dag innviet.

Som en del av markeringen av Snåsa kirkejubileum 2020 skal Saemien Sijte, sørsamisk museum og kultursenter bidra med å arrangere et seminar som skal drøfte kirken og samenes kontakter og relasjoner opp gjennom historien. Seminaret gjennomføres i et samarbeid med Snåsa kommune, enhet for samisk språk og kultur og Saemien Åålmege/samisk menighet.

SAMENES APOSTEL(?)

Thomas von Westen, var den viktigste misjonæren i det samiske området og har blitt kalt "Samenes apostel". Han besøkte også Snåsa og Krossgården, bla. for innsamling og brenning av samiske runeblommer/trommer. Von Westen innså tidlig viktig-

heten av å bruke samisk språk i misjonsarbeid blant den samiske befolkningen. Hans strenge pietisme og maktanvendelse var imidlertid svært brutal. Håkon Hermanstrand, historiker, forteller i sitt foredrag om "Thomas von Westens 3. missionsreise når han besøkte Snåsa".

1700-TALLETS KRISTENDOM

Brita Pollan, religionsforsker og forfatter. Hennes spesialområde er religionspsykologi og samisk religion. Pollan tar for seg hvordan - "1700-tallets kristendom møter det samiske". Her vil vi bli kjent både med hvordan kristendommen såg ut den gang, i forhold til det vi kjenner i dag, og samtidig sett i forhold til et samiske perspektiv.

TROLLDOMSPROSESSER

Ellen Alm, historiker og førstebibliotekar ved NTNU Universitetsbiblioteket, Gunnerusbiblioteket, Trondheim, skal fortelle om sin forskning kring - "Trolldomsprosesser mot samer i Trondhjems len 1500-1700". Vi

får høre om trolldomsprosessen mot Finn-Kirsten som var den siste heksebrenningen i Midt-Norge, året 1674. Hvor mange samer fra Midt-Norge var ellers innblandet i hekseprosessene? Var de lik dem som er dokumentert mot samer i Finnmark? Hennes forskning er basert på undersøkelser i originale arkiver fra 1500- og 1600-tallet.

ÅNDELIGHET OG LANDSKAP

Harald Gaski, er Professor i samisk kultur og litteratur ved Sámi allaskuvla/Samisk høgskole i Kautokeino og Professor II i samme fag ved UiT Norges arktiske universitet i Tromsø. Gaski har «Samisk åndelighet og forhold til landskapet» som tittel på sitt foredrag.

ERFARINGER OG DAGENS KIRKE

Bierna Bientie, tidligere Prest for sørsamene, bidrar med foredraget "Gaskoe aejlies vaerieh jih veelkes gærhkoeh/Vandring mellom samiske helligfjell og bygder med hvitmalte kirker. Samiske åndelighet – tanker og

erfaringer". Bientie arbeidet i 16 år som prest for sørsamene.

Kirkens holdning til samene har en egen tidslinje. Kirken har vært delaktig i undertrykkelsen av samene og i den fornorskingspolitikken som rådet. Kirken har og villet ta et oppgjør med det gamle synet etter hvert. Einar Bondevik, Hearra årjelsaemien dajvesne/Prest i sørsamisk område tar for seg temaet "Den norske kirke i nåtid, forsoningsarbeid og samisk arena".

DELTAGELSE

Det er begrenset hvor mange som kan delta på Snåsa, men seminaret vil også bli strømmet over nett. Det vil si at alle kan delta så lenge man er tilknyttet internett.

Mer informasjon om påmelding og strømming av seminaret vil bli gjort kjent på Saemien Sijtes hjemmeside saemiensijte.no og på Facebook fra 1. oktober.

**SUSANNE LYNGMAN,
SAEMIEN SIJTE**

Utlysning - Dåpsfat med sørsamisk preg

Saemien Åålmege ønsker å få laget et fat/skål med sørsamisk preg som skal brukes til dåp. Det lyses ut en åpen konkurranse der deltakere leverer inn idéutkast og tilbud på produksjon av dåpsfatet. Alle idéutkastene som sendes inn blir vurdert av utsmykningskomiteen for Saemien Åålmege.

Idéutkast og tilbud på dåpsfat/skål må inneholde:

Utformingen av dåpsfatet må fremgå klart av innsendt utkast.

Følgende opplysninger må gis:

valg av form, håndverksmessige utførelse, symboler/ornamentikk
skisse/modell med angitt størrelse
redegjørelse for valg av symbolbruk / ornamentikk
budsjett/prisanslag for materialkostnader, ferdigstilling
Tidspunkt for ferdigstilling

Krav til dåpsfat/skål:

Saemien Åålmege har sine gudstjenester med dåp inne i kirka og utomhus, dåpsfatet/skåla må derfor tåle at det pakkes ned og fraktes. Fra tidligere har Saemien Åålmege fått laget nattverdsutstyr der

materialet tre/fjefere med innslag av horn. Det er ønskelig at dåpsfatet kan sees som en helhet med nattverdutstyret, men det er ikke krav. Dåpsfatet må være dypt nok til at man kan øse opp vann med en hånd, minimum 5-6 cm.

Utsmykningskomiteen fatter endelig vedtak om dåpsfatet når forslagene fra håndverkere foreligger.

Utsmykningskomiteen ønsker dialog under prosessen. Ta kontakt med leder i utsmykningskomiteen, Maja Dunfjeld, mobil: 413 32 282, e-post: dunmaja2@online.no

Idéutkast og tilbud sendes til Saemien Åålmege innen 1. november 2020. Bidraget merkes "Samisk dåpsfat"

Sendes til:
Saemien Åålmege
Heggvollveien 6
7882 Nordli
E-post : mk924@kirken.no

Mojhtesh Dearnan nomadskuvleste

Jaepien 1945 rekasovvim. Seamma jaepien, 1945, Dearnan nomadskuvle lij geehttamme. Gaekeren 1952 nomadskuvlem Dearnasne eelkim. Manne govhte jaepieh Dearnan nomadskuvlesne veedtsim. Mijjeh learohkh kuvle-hiejmesne årroejimh.

Ikth vielie jaepie, Änge nomadskuvle Jiemtesne, sjidti. Skuvle-hiejme desnie aaj. Giesien mænngan lij *fjällkurs*, mij årjelsaemien gielesne vaeriekusje gohtjesovvi. Gaajhkh nomadskuvlen learohkh edtjin gielekusjem dæriedidh dej tjijhtje skuvlejaepiej mænngan.

SAEMIENLOHKEHTÆJJINE

Aerebi giesieskuvle Aatosne lij. Mov tjidtje göökte - golme jaepieh debpene barki.

Vihkele munnjen skuvlesne årrohd. Gosse manne Luspesne gaektsie jaepieh barkeme, dellie Dearnan Saemieskuvlesne lohkehtæjjine eelkim.

Nomadskuvle jaepien 1980 nommem målsoeji saemieskuvlese, jñh skuvle aaj jijtse stávroem, saemienstávroem åadtjoeji. Iktegish skuvle-hiejme aaj. Dellie saemiengiele vihkele lea. Goeresne saemiengiele tjåadtjoeji, mohte vaenie

Åelkiesbieleste, Sagka, golme jaepien båeries, jñh Sagkan åabpa Gunilla, njielje jaepien båeries, Aahan/Abelvattvnet 1947.

Vætnoe-lohkehtæjja Lena Skott maanide eevtjie vytnesjidh.

GUVVIE: STAAVRAVAERIEN SAGKA ELISABETH

lohketæjjah jñh aaj vaenie learoevierhtieh. Fiereguhte maana tjuara vuajnasovvedh, jñh numhtie manne pryöveme barkedh.

GIRTINE JÑH HAEPKINE

Voestes jaepien manne "tillsynsman" lij, jñh skuvle-hiejmen åejvien viehkine lim. Manne aaj "tillsynslårare" sjidtim. Naan maanah fierhten biejjien jñtsh gåetijste skuvlese bussine dæriedin. Sæmies maanah skuvle-hiejmesne årroejin. Gille maanah Gaevtsjaevresne/Ammarnås årroejin. Tjaktjege jaevriegirtine, jñh naan jaepiej mænngan, ruvhtie-haepkine haeliehtin fierhten bearjadahken jñh bååstede måantan. Ikth manne meehtim dæriedidh. Biejvele jñh guakadahke. Spaajhte maanah gåatan lin. Luste munnjen måedtie eejhtegeh gaavnedidh. Fierhten tjaktjen maanah jñh barkijh leekemasse provhkin vuelkedh. Gosse bååstede böötin dle tjoeverdin tjaktje-niestien baakojde lieredh. Dalvege naan maanah gåetiem mäeren lihke utnin jñh dellie bijline meehtin vuelkedh.

Gosse ij naan skuvle-hiejme vielie lij, dellie gaajhkh maanah Dearneste jñh byjreskistie böötin. Mijjeh Gærjabussem dæriedimh gosse dihte aalkeme vuedjd. Hñjven mijjeh meehtimh saemien gærjah löönedh jñh lohkedh. Håhkoe lij ahte mijjeh spajhtebe mijjen maadtoe-gñelem meehtimh lieredh. Åarjelsaemien teatere daan soe vihkele aaj jñh naakenh maanah dorjehtæjjese lohkin. Buerie lea!

LUSTE GAAVNESJIDH

Gellie jaepieh mænngan konsulentine jñh rektovrine Saemieskuvlen stávrose barkim. Manne meehtim viehkine årrohd gosse "integrerad saemien lohkehtimmie" ovmessie tjæltide tseegksovveme.

Lustemes lij gosse manne projekt-åejvine "Saemesth dle" 2008 – 2011 lim, jñh åadtjoejim tryjjes noere almetjidie jñh lohketæjjide gaavnedidh.

TEKSTE: STAAVRAVAERIEN SAGKA ELISABETH / SIGRID ELISABETH STÅNGBERG

Sammandrag: Minnen från sameskolan i Tärnaby

Skolan invigdes 1945, samma år som jag föddes. Efter sex års skolgång gick jag det sjunde läsåret vid sameskolan i Änge och efterföljande fjällkurs på sommaren. Tidigare fanns det sommarskolor bl a i Aatoe. Min mor arbetade där som husmor. Jag arbetade som lärare först i Storuman och därefter från 1980 vid sameskolan i Tärnaby. Sameskolorna fick samma år en egen styrelse. Skolhemmet/internatet fanns kvar ytterligare några år.

Samiska språket var viktigt, men det var ont om lärare och läromedel. Många elever bodde på internatet och eleverna från Ammarnäs åkte sjöflyg och senare helikopter till och från skolan om hösten. En vacker höstdag åkte jag med och hann då träffa föräldrarna en liten stund. Varje höst var vi med på slakt och lärde oss samiska ord vid hanteringen av matrenen. När skolhemmet lades ner så kom eleverna från Tärna och dess närområde. Bokbussen

inrättades och blev en viktig del av kulturen och språket. Sydsamisk teater bidrog i dramaundervisningen och bidrog säkert till att många blev teaterintresserade.

Under många år arbetade jag som rektor vid sameskolan och konsulent för att bidra till uppstart av samisk integrerad undervisning i kommunerna. Roligast var det kanske att vara projektledare för "Saemesth dle" tillsammans med trevliga ungdomar och lärare.

Teaterstykket utfordrer "Det grønne skiftet"

Stykket "Giedtine – hvem eier vinden" er relatert til "Det grønne skiftet" og problematikken rundt utbygging av myrer, fjell, vassdrag og skoger. Nordland Teater og Årjelhsaemien Teatere samarbeider om stykket baserer seg på en gammel kinesisk saga. Her blir det satt opp i en dagsaktuell og samisk kontekst. Forestillingen starter som et politisk folkemøte om vindkraftutbygging, men beveger seg videre.

Giedtine betyr "liksom et reingjerde" på sørsamisk, og stykket er et viktig og annerledes innlegg i debatten for eller imot vindkraft, for eller imot det grønne skiftet, skriver Årjelhsaemien Teatere i sin pressemelding.

I stykket tar man i bruk ulike kunstformer, og både film og musikk er viktige deler av forestillingen. Denne forestillingen er første del av en trio-

logi, der alle omhandler det grønne skiftet. Forestillingen er en del av det europeiske kulturhovedstadsåret, Bodø 2024.

PREMIERE I MOSJØEN

Premieren er i Mosjøen 25 september før turen går rett videre til Mo i Rana, Hamarøy, Narvik, Stokmarknes, Svolvær, Sortland, Bø, Andøy, Hattfjell, Snåsa, Røros, Trondheim, Trofors, Nesna, Saltdal og Bodø.

På grunn av situasjonen rundt korona er det lagt ut færre billetter enn vanlig. Billetter finner man på Nordland Teaters hjemmeside (www.nordlandteater.no)

Manus er ved Cecilia Persson og Peter Oskarson, basert på Klabunds versjon av den kinesiske "Krittsirkelen". Medvirkende: Frida Bjørnland, Ole-Henrik Lifjell, Sara Margrethe Oskal, Stein Elvestad, Elina Israels-

son, Trond Peter Stamsund Munch og Sven Henriksen. Oversettelse: Sig-Britt Persson (samisk) og Stein Elvestad (norsk). Regi Peter Oskarson, musikk Frode Fjellheim, scenografi Peter Holm, lysdesign Johan

Haugen, film Dan Jåma, maskør Tove Solbakk.

KILDE: PRM ÅRJELHSAEMIEN TEATERE. BEARBEIDING: EINAR SØRLID BONDEVIK

Teatere Kruana jarkelimmien bijre

Kruana jarkelimmie jih bigkeme biegefaamoeverhikijste Nöörjesne Leah sjohtehke teemah stoerre bieline laanteste jih veartenistie. Giedtine akte vihkeles jih jeatjahlaakan lahtestimmie digkiedimmesne, biegefaamoem dåarjoehtidh jallh vuastalidh, kruana jarkelimmien dåarjoehtidh jallh vuastalidh. Sae-

mien giedtie lea speejjeguvvie dehtie kinesiske krijhtegievleste, mij riektesvoeten jarngine åtnasovvi kinesiske dramatihkere Li Qianfusen universelle draamesne maanan bijre, maam göökte nyjsenæjjah krieveh.

Maana gaskoeh krijhtegievlien sijse biejesávva, aktene dipmebaale-

tje heamturisie gieriesvoeten bijre, mij aaj lea stueriesvoeten, desperasjovnen jih haeniesvoeten bijre. Juktie gieh raaktan biegekem eekieh?

Giedtine – gieh biegekem eekieh? lea voestes vuesiehtimmie aktede triologijeste, gusnie gaajhkh leah dan kruana jarkelimmien bijre. Vuesiehtimmie lea biehkje dehtie euro-

pejen kultuvreåjviestaarejaepeste, Bodø 2024.

Koronatsiehkien gaavhtan vaenebh tjaangemeleahpah doekesuvvieh goh siejhme. Sijhtebe datnem juvnehtidh varke leahpah åstedh. Dejtie gaavnh Nordland Teateren gåetiesæjrosne (www.nordlandteater.no)

GAALTJE: WWW.ASTEATERE.NO

Gudstjänst med sydsamisk handbok för första gången

Första söndagen i juni firades det gudstjänst i Jänsmässholmens lilla, snart nittioåriga, rödmålade kapell. Det är inget ovanligt med det, det sker en handfull gånger under ett år. Det ovanliga var att för första gången kunde många delar av gudstjänsten hållas på sydsamiska. Detta tack vare att kyrkohandboken översatts.

Denna Heliga trefaldighetsdag i Jänsmässholmen var inledningspsalmen passade nog nr 179, "Morgon mellan fjällen". Och precis som i psalmen sorlade bäcken utanför.

Gudstjänsten leddes av pastorsadjunkt Sofia Strinnholm och radiosändes i Radio Krokomb. Sofia höll bland annat trosbekännelsen och Herrens bön på sydsamiska.

Gösta Bergkvist, 77 år, läste vaentjele (evangeliet) på sydsamiska. Det

utgjorde ett viktigt ögonblick för honom.

RÄTT RIKTNING

– Ja äntligen får vi fira gudstjänst på vårt hjärtas språk. I julis fick jag för första gången i mitt liv höra julevangeliet på sydsamiska. Det var i kyrkan i Rönnöfors och det var mycket känslosamt, säger han.

Både Gösta och kyrkvaktmästaren Janåke Johnsson är från Jovnevaerie sameby.

Janåke håller med om betydelsen av de sydsamiska översättningarna.

– Varje tillfälle när vi samer synliggörs är ett steg i rätt riktning, säger han.

PÅ PINGSTDAGEN

Kyrkohandboken innehåller ordningar för Svenska kyrkans gudstjänster, till exempel dop, vigsel, begravning och högmässa. Delar av

För första gången kunde Gösta Bergkvist läsa evangeliet under en gudstjänst på sitt modersmål sydsamiska. Det var ett stort ögonblick för honom.

FOTO: LOTTA MJÖBERG/JÄMTLANDS TIDNING

bibeln är sedan förra året översatt till sydsamiska. Nu är alltså även kyrkohandboken det. Den togs i bruk på pingstdagen på sydsamiska och även

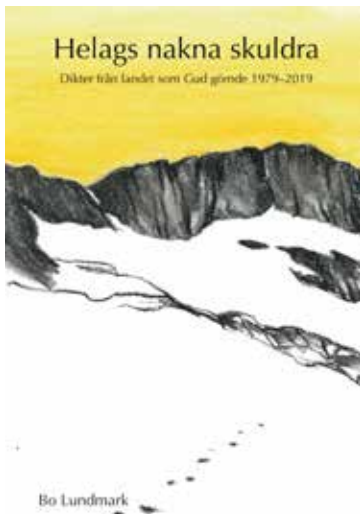
på andra minoritetsspråk som finska, meänkieli, nordsamiska och lulesamiska.

LOTTA MJÖBERG/KAJSA ÅSLIN

Poesi fra en som har sett mange fjell

Her kommer noen tanker fra meg etter å ha lest dikt-boka til Bo Lundmark "Helags nakna skuldra – dikter från landet Gud gömde 1979-2019" Bo Lundmark "har ordet i sin makt", det er vi mange som har erfart. Enten han forteller historier, dikter salmer eller bedriver ren poesi, så er det slik at vi lar oss rive med inn i hans tanker.

Det er mange år siden jeg leste et av hans dikt fra innsjøen MALGOMAJ. Jeg hadde aldri hørt om denne sjøen, men selve navnet, Malgomaj (hør, så vakkert det klinger!), og diktet rørte ved noe i meg. "Malgomaj" fortsatte å synge i mitt indre lenge etter at jeg hadde glemt alle andre ord i diktet. Etter denne opplevelsen, har poeten Bo Lundmark alltid hatt en egen plass i mitt hjerte – og det var stort mange år seinere å få se Malgomaj med egne øyne! Han er en mester i å male ut hvordan just DEN elva lyder, just DET fjellet ser ut eller hva DEN personen er opptatt av. Der andre poeter forsøker å gjøre

en spesiell erfaring til noe universelt, går Bo andre veien: han fastholder det konkrete. Der vi andre ville ha skrevet at «lommen klager fra andre siden av sjøen/månen ruller over åsen», skriver Bo Lundmark:

*Lommen klagar bortåt Rogen
Månen rullar utför Bustvålen
lik en silvermynt*

Ja, der har vi ham, Bo Lundmark, vår formidler av stedene i "Sameland" – trofast mot hver en innsjø, hver en liten bekk eller hvert et majestetisk fjell! I denne måten å formidle på

avslører han sin kjærlighet til landskapet og en fantastisk iakttagelsesevne, pluss meget god hukommelse. Når dikteren i tillegg forteller om sine erfaringer med slik vakker innlevelse, da må jeg begynne å tenke viktige tanker om geografi. Han har jo rett, Bo: av alt som skjer, så er det ingenting som skjer uten at det skjer på et STED. Verdien av denne innsikten kjenner mange til. Mye kan vi ha glemt av hendelser i livet. Men når vi kommer til det konkrete STEDET hvor hendelsen skjedde – da er det ofte at vi husker det vi trodde vi hadde glemt. Sted og hendelser er uatskillelige.

*Inget kan vara gråare
än den grå ladan på Flon*

*Därinne i stillheten
känns rökelsen än
doften av hundra somrar
(...)*

*Men inget är gråare
än den grå ladan på Flon*

Å bedrive poesi, er "å sette fyr på en tanke" har noen sagt. Min tanke får fyr når jeg forstår at

just dette lille, grå huset på Flon inneholder "doften av hundre somrar". Hvilken bygning!

*Vil dere ha enda noen tanker
som har fått fyr?
Vinden dansar vals
med ett löv från i fjol
Og her er flere löv fra trær:
Brinnande löv
dansar likt fjärlar
återuppväcka
av höstorgelns fuga*

Og når Bo Lundmark er ferdig, så skal han:

"hem till Kajsa och kaffetären"
Så anbefaler jeg Bo Lundmarks diktbok til alle som vil lese. Slå nå endelig opp på side 89 og les om enda et løv (som han selvfølgelig fant på et helt spesielt sted!) og så får du samtidig med deg et supervakkert kjærlighetsdikt. Han elsker ikke bare fjell, han Bo Lundmark!

Boka er utgitt i 2019 på Ord&visor forlag www.ordvisor.se

ANNE-GRETHER LEINE BIENTIE

BILDE FRA TRONDELAGFYLKE.NO

Bok- og kulturbussen i Trøndelag i drift i høst

Etter en bråstopp i driften da Norge stengte ned i mars har Trøndelag fylkeskommunes Kultur- og bibliotekbuss/Kulturvei-gærjabusse igjen vært i drift siden sist i august. Det er innført smitteverntiltak på bussen som blant annet gir begrensninger på antall personer som kan være om bord på samme tid. Bussen

har stoppesteder i kommunene Engerdal, Heim, Hitra, Levanger, Midtre Gauldal, Rennebu, Røros og Åfjord. For fullstendige rutetider og oppdatert informasjon om smittevern kan man se på <https://web.trondelagfylke.no/trondelag-fylkesbibliotek>.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Verdensarv-status foreslått for sørsamisk kultur

Verdensarvrådet for Røros bergstad og Circumferensen har vedtatt en ny forvaltningsplan for sitt område. Planen erstatter den tidligere forvaltningsplanen fra 2010.

I denne planen skriver man blant annet følgende om sørsamisk kultur:

– Den samiske kulturarven har en lang historie i området, og ble påvirket av både ressursbruk og "styring" fra Kobberverkets side, samtidig som et nytt marked for kjøtt, skinn og håndverksvarer ble etablert. Fortielsen av den samiske historien har ført til at samenes plass er lite påaktet i fortellingen om Røros Kobberverk. Det er derfor spesielt viktig at denne historien, som i stor grad kommer immaterielt til uttrykk, løftes fram i dokumentasjonsarbeid og

"Fortielsen av den samiske historien har ført til at samenes plass er lite påaktet i fortellingen om Røros Kobberverk.

kunnskapsproduksjon om Røros bergstad og Circumferensen.

Forvaltningsplanen følges opp av kommuner, fylkeskommuner og staten som alle skal verne om og utvikle de verdien planen omtaler. Planen kan leses på Røros kommunes hjemmeside – roros.kommune.no/verdensarven.

EINAR SØRLID BONDEVIK

FOTO: SAMISK KIRKERÅD OG OLAV D. SVANHOLM

Samiske kunst- og kulturuttrykk – del av kirkens liv

Dette er overskriften på årets satsning av Samisk kirkeråd. Hvert år samler Samisk kirkeråd frivillige og ansatte i samisk kirkeliv til en konferanse for læring, drøftelser og opplevelser.

I år ble konferansen avholdt den 3. juni. Opprinnelig var det tenkt å samles i Tromsø, men på grunn av smitterisiko ble det i stedet arrangert som et "webinar" - seminar over internett. Man gikk da glipp av den direkte kontakten, praten over kaffikoppen og gleden ved å møtes. Men det gode er at foredragene er lagt ut og ligger tilgjengelige på nett, noe de vil gjøre helt fram til juni neste år. På Kirkelivskonferansen bruker man å ha tolkning til nord-, lule-, sørsamisk og norsk. På nettsiden er foredragene derfor lagt ut med tale på disse språkene ved hjelp av tolk.

ØNSKE OM SAMARBEID

– Vi håper at vi på denne måten gir flere muligheter til å bli kjent med årets tema. Temaet er valgt for at skillet mellom oss samer og

andre skal bli mindre. Vi håper på mer kontakt og samarbeid på dette området mellom de som har kunnskap om det og dere som jobber eller er friville i kirka, sier leder i Samisk kirkeråd, Sara Ellen Anne Eira, i introduksjonen til webinarret.

GRUNNLAG OG PRAKSIS

Webinarret er et samarbeid mellom Samisk kirkeråd, Nidaros, Sør-Hålogaland og Nord-Hålogaland bispedømmer og VID vitenskaplig høgskole, avd. Tromsø. Det gjenspeiles også i foredragene.

Tore Johnsen (prosjektmedarbeider VID og PhD-kandidat, University of Edinburgh) drøfter blant annet forholdet mellom det synlige/overfladiske og det innholdsmessige i sitt foredrag.

"Bruk av samiske kulturuttrykk i kirken: Står noe på spill? Noen overordnede refleksjoner". Han tar også for seg definisjonsmakt, hvem som definerer samisk kirke.

En annen del av webinarret er en samtale om bruk av samiske kunst- og kulturuttrykk i kirka.

Der deltar Mikkel Eskil Mikkelson (sametingsråd for NSR og kantor), Ragnhild Strauman (kulturrådgiver i Sør-Hålogaland bispedømme) og Line M. Skum (universitetslektor, KUN - VID Tromsø). Et moment i denne samtalen er hvordan samiske kulturuttrykk i kirka får lokal forankring.

INKLUDERING

Karl YngveBergkåsa (stiftskapellan for nordsamer og rådgiver for samisk kirkeliv i Nord-Hålogaland bispedømme) har også en praktisk tilnærming i sitt foredrag "Samisk i gudstjenesten - hva gjør man, hvordan tenker man?"

– Målet mitt er å vise at inkludering kanskje ikke er så vanskelig som vi tror, og at inkludering kan gjøre samlingene våre rikere, sier Bergkåsa. Han tar også opp spørsmålet om hvorfor man skal ha samisk i gudstjenesten, siden man kan bli møtt med utsagn som at "det bor ingen samer her hos oss"

Det siste foredraget har tittelen "Duedtie i kirkelig sammen-

heng", og er ved Meerke Krihke Leine Bientie (trosopplærer i Saemien Åålmege - samisk menighet i sørsamisk område).

– Duedtie (sløyd/håndverk red. anm.) er uttrykk for den samiske virkelighetsforståelse, og det oppfattes og tolkes ut fra den konteksten det blir satt inn i. Problemet oppstår når man bruker det samiske utelukkende som dekor, sier Leine Bientie. Hun nevner langsiktighet og samarbeid som viktige moment i arbeidet. Hun mener også at duedtie, som bruker materialer fra naturen, kan være et godt utgangspunkt for planverket i kirka sin trosopplæring "Gud gir – vi deler", og tematikken rundt vern om skaperverket.

Filmene kan sees enkeltvis eller samlet. Man finner webinarret på samisk kirkeråds nettsider kirken.no/samisk – Samisk kirkelivswebinar

EINAR SØRLID BONDEVIK

Gie jïh gusnie årroeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Kontaktperson: Ingrid Inga, mobil: 070-554 29 99
e-post: ingrid.inga@gmail.com

Svenska kyrkan nationell nivå

Handläggare för samiska frågor: Lisbeth Hotti, Svenska kyrkan
751 70 Uppsala, tel. 018-16 94 91
e-post: lisbeth.hotti@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt arbete i Härnösands stift

Akar Holmgren, Stiftsdiakon & Samordnare för flerspråkigt arbete. Härnösands stift, Box 94, 871 22 Härnösand
tel: 0611-254 52, mobil: 076-397 59 35
e-post: akar.holmgren@svenskakyrkan.se

Norge

Samisk kirkeråd Generalsekretær: Risten Turi Aleksandersen,
postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, tlf 924 59 798,
e-post: ra866@kirken.no
Leder: Sara Ellen Anne Eira
Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:
Oddvin Bientie

Saemien åålmegeeraerie SÅR/

Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no
epost: samiskmenighet@kirken.no
Leder: Paul Bendikk Jåma, epost: p_jaama@hotmail.com
medlemmer: Lajla Kristine Lifjell, Maajja-Krihke Bransfjell,
Laila Anita Otervik og prest Einar Bondevik.
Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien åålmegen beajjetje åejvie /

daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell, mobil 993 49 477,
Heggvollveien 6, 7882 Nordli
e-post: mk924@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Bondevik,
Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 53 902
e-post: eb788@kirken.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson 7898 Limingen, mobil 994 88 827,
e-post: bj439@kirken.no

Trosopplærer: Margrethe Kristin Leine Bientie.
Grendavegen 8, 7370 Brekkebygd
mobil: 412 88 227, e-post: mb789@kirken.no

**Texter och bilder till
nummer 4 2020 av Daerpies Dierie
skickas senast 4 november 2020 till
dd@samiskmenighet.no**

ETT FINT MINNE FRÅN DOPET

Härnösands stift ger en dopgåva i form av ett halssmycke till de samer som döps i stiftet. Kontakta din församling för mer information.

Svenska kyrkan
HÄRNÖSANDS STIFT

Mer information finns på

www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift/
(klicka på Flerspråkig kyrka)

www.svenskakyrkan.se

(klicka på Kyrka och samhälle, Flerspråkig kyrka)

www.samiskmenighet.no

Daerpies Dierie

Sørsamisk kirkeblad • Sydsamiskt kyrkblad

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år och har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd, Sametinget i Norge och Svenska kyrkan.

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge
Telefon (mobil): 0047 474 53 902
e-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktör, Norge:

Einar Bondevik, adress ovan.

Ansvarig utgivare, Sverige:

Anna Lundgren, Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala,
Epost: anna.lundgren@svenskakyrkan.se

Redaktionsråd:

Birgitta Ricklund, Sylvia Sparrock, Lisbeth Hotti,
Kajsa Åslin, Akar Holmgren och Bertil Jönsson.

Prenumeration under 2020: 190 SEK.
Avgiften betalas när faktura kommer.

Adressändring och prenumeration
Kontakt redaktör: dd@samiskmenighet.no
Grafisk form & repro: Berling Media AB.
Tryck: Pressgrannar AB, Linköping, 2020

 NÖÖRJEN GÆRHKOE **Sveerjen gærhkoe**

FOTO: LARS JOHNSEN

Et godt menneske

Biskop Halvor Nordhaug ble for noen år siden intervjuet av avisen Vårt Land. Der gir han uttrykk for at hvert menneske har del i lengselen etter å være et sant menneske, lengselen etter å være god, ærlig og hel. Han sier:

– Denne lengselen etter å være sanne mennesker er fra Gud, den er god og sunn. Jeg tror vi som kirke bør spille på lag med den. Først da snakker vi sant om mennesker.

– Hvordan skal kirken spille på lag med en slik lengsel?

– Ved å male bildet av Jesus som Det sanne menneske. Mange er sinte på Gud, men fascinert av Jesus. Jeg tror mye av fascinasjonen har med gjenkjennelse å gjøre. I Jesus møter alle et menneske som var slik vi alle ønsket at vi skulle være. Helt fra Jesu tid har mennesker blitt dratt mot Jesus fordi han var god, gjorde det gode og talte med myndighet.

Biskopen fortsetter:

– La oss ikke ta vårt utgangspunkt i at mennesker er onde, men at mennesker vil være gode. Da treffer vi dem hjemme, og da vil de fleste oppleve at de kommer til kort og trenger Gud.

I dette avisintervjuet uttaler biskop Halvor Nordhaug at kirken bør male bildet av Jesus som Det sanne menneske.

Og Jesus stadfester at han er Det sanne menneske. I evangeliet etter Johannes, kapittel 14, vers 6 sier han:

"Jeg er veien, sannheten og livet. Ingen kommer til Faderen uten ved meg."

Dette er sterk kost, og det høres kanskje hovmodig ut.

Men så kan vi spørre om hva som skjedde med dem som møtte "Det sanne menneske", Jesus, da han vandret omkring på jorden for 2.000 år siden? Ble de forandret på noen måte, ble de gode mennesker?

Her vil jeg trekke fram en av Jesu disipler, nemlig apostelen Johannes. Første gang vi møter ham i bibelen, blir han kalt til disippel av Jesus sammen med sin bror Jakob. Disse to brødrene blir av Jesus betegnet som «Boanerges», som betyr tordensønner. (Markus, kapittel 3, vers 17).

Dette tyder på at de to brødrene må ha hatt et velutviklet temperament, for å si det på den måten. Men hva skjedde med Johannes?

Jo, han ble etterhvert forandret i sjel og sinn, og den tittelen som han senere er blitt til del, er "kjærlighetens apostel".

Tre brev i Det nye testamente har fått hans navn – og mest sannsynlig er brevene blitt til i miljøet i tilknytning til Johannes-tradisjonen. I innledningen av det første Johannes-brevet heter det:

"Det som var fra begynnelsen, det vi har hørt, det vi har sett med

våre øyne, det vi så og våre hender tok på, om det bærer vi bud, om livets ord. Og livet ble åpenbart, vi har sett det og vitner om det og forkynner dere det evige liv, som var hos Faderen og ble åpenbart for oss. Det som vi har sett og hørt, forkynner vi også for dere, for at dere skal ha samfunn med oss, vi som har samfunn med Faderen og hans Sønn Jesus Kristus. Og vi skriver dette for at vår glede skal være fullkommen."

(1. Johannes-brev, kapittel 1, versene 1-4).

Johannes ble forvandlet fra "tordensønn" til "kjærlighetens apostel" etter å ha fått nært kjennskap til Jesus. Vi leste her at Johannes har hørt ham; at Johannes har sett ham; og at Johannes' hender har tatt på ham.

Og i det fjerde verset står det: "Og vi skriver dette for at vår glede skal være fullkommen."

Johannes – og det miljøet som han hadde rundt seg – var altså opptatt av den fullkomne glede. Er ikke det et ønskemål og en lengsel som har sin kilde i et godt menneske, som Johannes; et menneske som er blitt sterkt berørt av sitt møte med «Det sanne menneske», Jesus?

Og Jesus lever fortsatt. Derfor kan også du gå til ham med dine gudgitte lengsler!

LARS JOHNSEN

Bijpeletekste

Reeredh jallh gaagkestidh

Jaahke gonnoeh Jähah, Sebedaiosien elkieh, Jeesusen gääjkoeh bätiejægan jïh jiehtiejægan: "Ööhpehtæjja, datnem sijhtien gihtjedh monnem viehkiehtidh." "Mejnie edtjem dotnem viehkiehtidh?" Jeesuse gihtjie. Vaestiedægan: "Baajh aktem monneste dov æelkies bielesne tjahkasjidh jïh mubpiem dov gårroeh bielesne gosse datne edtjh jïjtjedh hearlohkevoetesne tjahkasjidh!"

Dellie Jeesuse jeahta: "Idien guarkah maam lidien aanoeminie. Maehteden dåtnoeh gåaseste jovkedh mestie manne jovkem, vuj lååvkesovvedh seamma laavkoemisnie gusnie manne?" Dah jis vaestiedægan: "Maehtien gujht!" Dellie Jeesuse jeahta: "Dåtnoeh galkeden jovkedh gåaseste mestie jovkem jïh lååvkesovvedh mejnie manne lååvkesovvem. Gïeh edtjijægan mov æelkies jïh gårroeh bealesne tjahkasjidh, im badth maehtieh raajedh juktie desnie edtjijægan dah tjahkasjidh gïeh disse raajesovveme."

Gosse dah låhkesh dam govlin, dellie Jaahke gonnoeh Jähese måarahtovvin. Dellie Jeesuse learoehkidie jïjtse gääjkoeh tjåårve jïh jeahta: "Dæjrede hov: dah gïeh vååjnoeh goh faamoeladtjh, dah Leah almetji faamoeladtjh, jïh dah maehtieh faamojne almetjidie reeredh. Dijjeh jis idie galkh nemhtie darjodh.

Dïhte dijjeeste guhte sæjhta stoere årrodh, edtja gaajhkesidie gaagkestidh, jïh dïhte guhte sæjhta dijen åvtehkine årrodh, galka mubpiej slaavine årrodh.

Juktie Almetjebaerne ij båteme gaagkestovvedh, mohte jïjtje edtja gaagkestidh jïh jïjnjesidie jïjtse hïegkine lutniestidh."

- Markosen vaentjele/Mark 10, 35-45
- Jeatjah bijpeleteksth maahtah daesnie lohkedh: www.bibel.no
- Bijpeletekste jïh "Åssjalommesh" juakaldahkesne jïh eah sinitnide jearohks.

Lukas Vesterfjell jñh Elle Vesterfjell tuhtjigan luste båeries maadter-ejhtegi daeverh giehtjedidh.

Odd Walter Bakksjø åejvine barkeminie Helgeland museumisnie, Terråkesne. Dñhte eadtjohke soptsesti saemiej sliekti bijre.

Skyllijemaanah maadtoeh goerehtieh

Dan giesien aajkoekadtjh Elle Vesterfjell jñh Lukas Vesterfjell skyllijetjåanghkosne Bindalesne ligan. Dah guaktah tuhtjigan luste gosse åadtjoejigan saernieh maadtoej bijre govledh gosse guessine Helgeland museumisnie Terråkesne.

– Manne joekoen geerjene juktie åadtjoem daejredh guktie mov maadter-aajjah maadter-aahkah jieliejigan. Gosse manne onne lim, aehtjie jñh aehtj-aajja soptsestigian sliekten bijre. Luste hov båeries guvvieh vuartasjidh jñh båeries daeverh giehtjedidh! Elle Vesterfjell (Tråante) soptseste.

EADTJOHKE SOPTSESTÆJJA

Odd Walter Bakksjø åejvine barkeminie Helgeland museumisnie, Terråkesne. Gellie jaepieh saemien sliekth goerehtamme jñh historijegærjah tjaaleme. Døjman dñhte guessine Saemien Sijtesne jñh soptsesti guktie Ol-Tomså (Ole Elias Thomassen

1812- 1895) dejpeli gellie duvrieh vuetjieji. Daan giesien skyllijemaanide Åvlan bijre saarnoeji. Dan mænngan soptsesti guktie Elle, Elle Nilsen Vesterfjell (1893-1973) jñh Piere, Peder Johnsen Vesterfjell (1876-1963) fuelhkine jñh krievvine juhtiejigan. Dah guaktah gaektsie maanah åadtjoejigan. Akte dejstie, Anton Vesterfjell, skyllejemaanaj, Ellen jñh Lukasen, aehtj-aajja.

BÅERIES DAEVERH

Elle jñh Lukas tuhtjigan hijven gosse Odd Walter båeries guvvieh vuesiehti. Båeries daeverh museumen vårhkosste ohtsedamme: tjaebpies stoere naehpiem maam Elle jñh Piere utnigan gosse buhtjiejin. Elle jñh Lukas naehpiem giehtjedigan jñh vuartasjigan guktie maadteraajjebe Piere naehpiem tjaalehtjamme. Dah guaktah aaj åadtjoejigan båeries voejelihtiem jñh gåajvoeklaahkam vuartasjidh. Gaajhkesch skyllijemaanah åadtjoejin govledh guktie

saemiech dejpeli juhtin. Rontestallin man gåhkese saemiech dejpeli tjoejkin gosse ryøjnesjin.

DEJPELI SAERNIEH

Odd Walter jñjnem saarnoeji, jñh skyllijemaanah abpe biejjiem vïssjele goltelin. Åadtjoejin govledh guktie jñjnjh saemiech dejpeli veasoejin. Gellien aejkien tjoerin dej dajvide laehpedh gosse laedtiech böötin jñh gaartenh tseegkin. Gellie båtsoesaemiech giefie sjïdtin, jñh muvth skïemtjes sjïdtin. Jeenjh maanah sealadin. Såemies skyllijemaanijste tuhtjin geerve goltelidh.

Gosse biejjie nåhkeme, dellie gaajhkesch latjkajin: hijven dælie gosse orre aejkie. Dellie gaajhkesch sjïhtin olkese roehtedh stååkedidh jñh lustestalledh. Dan mænngan tjastem byöpmedin jñh juelkietjengkerem tjïektjedidh.

**TEKSTE JÏH GUVVIE: MEERKE KRIHKE
LEINE BIENTIE**

Sammendrag

Konfirmanter undersøker sine røtter

I sommer deltok konfirmanterne Elle Vesterfjell og Lukas Vesterfjell på konfirmanterleir i Terråk i Bindalen sammen med andre sørsamiske konfirmanter. Der fikk de høre

fortellinger om den kjente bjørnejegeren Ol-Tomså og sin egen slekt. Konfirmanterne besøkte Helgeland museum i Terråk. Der fikk de lytte til fortellinger om olderforeld-

rene til noen av konfirmanterne. De så på gamle foto og undersøkte gjenstander fra samer som bodde i dette området.